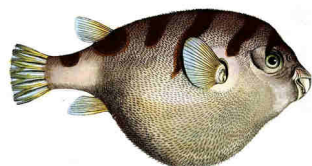

ĮVADAS Į PROFESIJĄ PASIRENGIMAS PROFESINEI/DARBINEI VEIKLAI

KONSPEKTAS

Parengė Jonas Dyglys

Parengtas įgyvendinant projektą Nr. VP1-2.2-ŠMM-04-V-03-022 „Žuvininkystės posričio modulinėms profesinio mokymo programoms skirtų mokymo priemonių rengimas ir modulinį mokymo programų išbandymas“

TURINYS

1 skyrius. Profesijos sritis – žuvininkystė ir akvakultūra	3
1.1 poskyris. Žuvininkystės ir akvakultūros vieta Lietuvos ūkyje	3
1.2 poskyris. Mokslas, technologija ir gamyba akvakultūroje	4
1.3 poskyris. Žuvininkystės ir akvakultūros reikšmė	5
2 skyrius. Mokymo(-si) tvarka ir mokymo programa, jos paskirtis ir reikšmė	5
2.1 poskyris. Programos turinys, mokymosi procesas ir mokymo(-si) priemonės	5
2.1.1 poskyris. Mokymo(-si) programa, jos sudėtinės dalys	6
2.1.2 poskyris. Mokymo(-si) priemonės ir jų paskirtis	7
2.1.3 poskyris. Teorinis ir praktinis mokymas (-is), jo svarba	7
3 skyrius. Mokymasis ir profesinė karjera (profesinė/darbinė veikla)	8
3.1 poskyris. Adaptacija naujoje mokymosi aplinkoje.	8
3.2 poskyris. Mokymosi laiko ir kitų išteklių planavimas	8
3.3 poskyris. Savo asmeninių savybių ir gabumų suvokimas	9
3.4 poskyris. Individuali vertybių skalė, jos samprata ir įtaka profesinei karjerai.	9
3.5 poskyris. Mokymosi stilius, jo suvokimas ir pritaikymas	9
3.6 poskyris. Mokymas (-is) ir profesinės karjeros planavimas, karjeros galimybių samprata	10
4 skyrius. Šiandieninis darbo pasaulis, jo ypatybės	10
5 skyrius. Sąvokų žodynėlis	10

1 skyrius. Profesijos sritis – žuvininkystė ir akvakultūra

Bendroji profesijos samprata. Profesija suprantama kaip atitinkamomis žiniomis, gebėjimais ir įgūdžiais pagrįstos žmonių veiklos arba kompetencijų kombinacijos, teikiančios jiems materialinio aprūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidas.

Žuvininkystė – sritis, apimanti vandens gyvūnų *veisimą, auginimą* ir gaudymą. Jai priskiriamos tokios veiklos sritys: *giluminė žūklė, jūrų žuvininkystė, kiautuotųjų vėžiagyvių veisimas, žuvininkystė, žuvininkystės mokslas ir technologija, žuvivaisa, žuvų ūkiai, žvejyba, žvejybos valčių valdymas.*

Žuvininkystės verslo darbuotojo profesinė veikla – žuvininkystės sritis, apimanti žmogaus valdomą vandens organizmų – žuvų, moliuskų, vėžiagyvių ir vandens augalų, – auginimą gėlame ir sūriame vandenyse kontroliuojamomis sąlygomis, vadinamomis akvakultūra.

Gali būti įvairios akvakultūros veiklos:

- a) pramoninis žuvų auginimas;
- b) gamtos išteklių atkūrimas, papildymas ir išsaugojimas naudojant dirbtinį veisimą, įžuvinimą bei kultūrų perkėlimą ir pagrįstą introdukciją (perkėlimą į vietas, kuriose jie anksčiau nebuvo);
- c) rekreacinės, komercinės bei sportinės žūklės objektų veisimas ir auginimas bei prekyba;
- d) masalų kultūrų veisimas ir auginimas rekreacinei, komercinei bei sportinei žūklei;
- e) dekoratyvinių žuvų veisimas, auginimas bei prekyba;
- f) preparatų (hipofizės hormonų žuvims) gamyba;
- g) specializuota pramoninės akvakultūros objektų, apvaisintų ikrų gamyba.

1.1 poskyris. Žuvininkystės ir akvakultūros vieta Lietuvos ūkyje

Lietuvoje yra 20 akvakultūros įmonių, žuvis auginančių tvenkiniuose, 17 įmonių, žuvis auginančių uždaroje recirkuliacinėse sistemose (ungurius augina 2 įmonės, upėtakius – 3 įmonės, afrikinius šamus – 11 įmonių, europinius šamus – 1 įmonė), ir 100 ūkininkų, turinčių įveistus tvenkinius.

2012 metų bendrosios žuvininkystės politikos statistika rodo, kad Lietuvoje tvenkinių ūkiuose buvo pagaminta 3222 t karplių, 64 t margųjų plačiakakčių, 51 t upėtakių bei 91 t kitų žuvų rūšių (eršketų, lydekų, lynų, ešerių, starkių, karosų, baltųjų amūrų, baltųjų plačiakakčių). Paprastųjų

karpių auginimas Lietuvoje duoda 5780,24 tūkst. eurų, margųjų plačiakakčių – 239,81 tūkst. eurų, upėtakių – 1738,8 tūkst. eurų pajamų.

Pagal akvakultūros produktų gamybą Europos Sąjungoje (ES) Lietuva užima 20 vietą, jos indėlis sudaro 0,26 % viso ES akvakultūros pajėgumo (pagal Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) 2012 m skelbtus duomenis).

1.2 poskyris. Mokslas, technologija ir gamyba akvakultūroje

Glaudus mokslo ir gamybos ryšys padeda kurti naujas technologijas, sąveikaujant šioms pagrindinėms varomosioms jėgoms, t.y. žinioms bei praktiniam jų pritaikymui, sukuriama modernios akvakultūros sistema.

Šiuo metu didžiausi pasiekimai akvakultūroje siejami su uždaros apytakos recirkuliacinėmis sistemomis (URS), kurios angliškai vadinamos Recirculating aquaculture systems (RAS). Tai modernios žuvų auginimo technologijos sistemos, jų veikimas grindžiamas nauja, modernia įranga bei žiniomis, būtinomis šioms technologijoms valdyti bei įrangai aptarnauti.

Šių sistemų ypatybės:

1. Lengvai kuriamos, efektyvios, mažai ploto reikalaujančios akvakultūros sistemos;
2. Unikaliai, nes tinka smulkiam, vidutiniam ir stambiam verslui;
3. Taupančios išteklius – didelis vandens recirkuliacijos lygis, panaudoto vandens daugkartinis naudojimas;
4. Mažas šviežio vandens poreikis, sistemos papildomos ~10 % šviežio vandens;
5. Griežta vandens parametrų kontrolė – elektroninių kontrolės prietaisų ir stebėjimo įrangos panaudojimas;
6. Viso auginimo ciklo valdymas (nuo ikrų iki prekinių žuvų realizavimo);
7. Šios technologijos daro didžiulę teigiamą įtaką akvakultūros veiklos sričiai, kadangi sudaro žymiai didesnes galimybes įkurti akvakultūros įmones, valdyti bei dalyvauti maisto produktų gamybos rinkoje ūkininkams, įmonėms ir fiziniams asmenims;
8. Šios technologijos įgalina modernizuoti veikiančias tvenkinines akvakultūros įmones, jose galima gaminti (veisti) visą reikalingą žuvininkystės veiklai įveisiamąją medžiagą, kuri yra akvakultūros įmonės veiklos pradžia bei veiksminga natūraliųjų išteklių atkūrimo priemonė;
9. Naujos technologijos įgalina labiau tausoti aplinką ir vandens išteklius;
10. Šių sistemų trūkumas – sąlyginai didelis pradinių investicijų poreikis.

1.3 poskyris. Žuvininkystės ir akvakultūros reikšmė

2014-2020 m. laikotarpiu Europos Komisija numato skatinti¹:

- 1) aplinkos tausojimą,
- 2) paramą smulkiosios žuvininkystės ir akvakultūros sektoriams,
- 3) paramą šeimos verslui ir mokymui (-si).

Europos Komisija ypač stengiasi skatinti verslą, nes Europoje per 10 metų žuvų augintojų padaugėjo tik 1000, tuo tarpu labai klestėjo Azija ir Lotynų Amerika.

Žuvininkystės produktų suvartojimas 2007 m:

Pasaulio vidurkis – 17,8 kg/ vienam asmeniui,

Europos vidurkis – 23,3 kg/ vienam asmeniui,

Lietuvos vidurkis – 14-16 kg/ vienam asmeniui

2 skyrius. Mokymo(-si) programa, jos paskirtis ir reikšmė

Modulinė „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ mokymo(-si) programa skirta moksleiviams, turintiems pagrindinį 10 klasių bei vidurinį 12 klasių išsilavinimą. Šiai kvalifikacijai įgyti yra skiriama 60 kreditų, kurie sudaro 2385 valandų trukmės teorinio ir praktinio mokymo kursą. Vieno kredito trukmė – 40 valandų. Programa skirta asmenims, siekiantiems įgyti visą žuvininkystės verslo darbuotojo kvalifikaciją.

2.1 poskyris. Programos turinys, mokymosi procesas ir mokymo(-si) priemonės

Mokymo programą sudaro 11 privalomųjų mokymo(-si) modulių bei 4 laisvai pasirenkami moduliai papildomoms kompetencijoms įgyti.

Mokymosi procesas trunka 3 mokymo(-si) metus, metai suskirstyti pusmečiais ir etapais, per kuriuos įgyjamos atskiros kompetencijos (jų deriniai).

Kiekvienam mokymo(-si) moduliui bus skirtos mokymo(-si) priemonės, kurias sudaro vadovėlis (integruotas), konspektai, testai, užduočių rinkiniai, plakatai, technologinės kortelės, žinynai, skaidrės.

¹ www.esparama.lt/es-parama/2014-2020.

2.1.1 poskyris. Mokymo(-si) programa, jos sudėtinės dalys

Mokymo(-si) programą sudaro 11 mokymo(-si) modulių, kuriuose mokoma žuvų auginimo kompetencijų, kiekvienas modulis suteikia vieną kompetenciją, kelios kompetencijos sudaro kvalifikacinį vienetą, kuris taikomas siauros srities darbui atlikti.

Kvalifikacijos „Žuvininkystės verslo darbuotojas“ struktūra

Pirmas etapas – bazinių kompetencijų mokymas(-is). Įgyjamas kvalifikuoto žuvų veisyklos (žuvidės) darbuotojo kvalifikacinis vienetas. Šią kvalifikaciją įgijęs asmuo gali vykdyti pirminės produkcijos gamybą – žuvų lervučių, mailiaus, jauniklių auginimą. Šį kvalifikacinį vienetą sudaro privalomieji mokymo(-si) moduliai:

1. Ivadas į profesiją – pasirengimas profesinei/darbinei veiklai; vertinant išvedamas pažymių vidurkis;
2. Žuvų biologija, sveikata ir hidrochemija; baigus modulį laikomas egzaminas;
3. Darbuotojų sauga ir sveikata; baigus modulį laikoma įskaita;
4. Ivadas į darbo rinką (baigiamoji praktika); vertinant išvedamas pažymių vidurkis;
5. Akvakultūros verslas ir jo organizavimas; baigus modulį laikoma įskaita/egzaminas;
6. Gyvų žuvų gabenimo technologijos ir įranga; baigus modulį laikoma įskaita;
7. Dirbtinis žuvų veisimas ir ikrų inkubavimo technologijos; baigus modulį laikomas egzaminas;
8. Pašarai, žuvų šėrimo technologijos ir šėrimo įranga; baigus modulį laikoma įskaita/egzaminas.

Antras etapas – profesinių kompetencijų mokymas(-is). Pasirenkamas priimtinausias kompetencijų derinys – IIa arba IIb, kurie sudaro šiuos atskirus kvalifikacinius vienetus:

IIa kvalifikacinis vienetas – kvalifikuotas recirkuliacinės akvakultūros įmonės darbuotojas. Šį kvalifikacinį vienetą sudaro šie mokymo(-si) moduliai:

9. Jauniklių ir prekinių žuvų auginimas recirkuliacinėse sistemose; baigus modulį laikomas egzaminas;
10. Recirkuliacinių sistemų konstrukcija, įranga ir įrengimas; baigus modulį laikomas egzaminas.

Suteikiama galimybė laisvai pasirinkti modulius papildomoms kompetencijoms įgyti: 1) *Žuvų auginimas tvenkiniuose*; 2) *Žuvų perdirbimas*; 3) *Rekreacinė žuvininkystė*; 4) *Laivavedyba*.

IIb *kvalifikacinis vienetas* – kvalifikuotas žuvininkystės ūkio (įmonės) darbuotojas. Šis kvalifikacinis vienetas sudarytas iš vieno mokymo(-si) modulio:

11. *Žuvų auginimas tvenkiniuose*; baigus modulį laikomas egzaminas.

2.1.2 poskyris. Mokymo(-si) priemonės ir jų paskirtis

Žuvininkystės verslo darbuotojo kvalifikacijai įgyti bus pateiktos kelios mokymo(-si) priemonės.

1) Profesinio mokymo(si) vadovėlis, sudarytas iš dalių, kurių kiekviena padės įgyti būtinų žinių ir ugdyti profesinį supratimą. Pateikiama speciali mokymuisi atrinkta, susisteminta ir pritaikyta medžiaga ir nuorodos į kitus informacijos šaltinius. Plėtoja mokinių bendruosius asmens ir profesinius gebėjimus.

2) Konspektas – tai šaltinis, kuris padės besimokantiems glaustai bei susistemintai įsisavinti mokymosi turinį, greičiau susirasti, išmokti ar pasikartoti reikiamą temą.

3) Užduočių rinkiniai skatins besimokantiems vystyti aktyvią besimokančiojo veiklą. Juose pateikiamos įvairios užduotys, skirtos gilinti įgytas žinias ir gebėjimus.

4) Testai padės besimokantiems pa(si)tikrinti įgytas žinias ir kompetencijas standartizuotu būdu, į(si)vertinti ir palyginti mokymosi pasiekimus.

5) Kitos mokymo(-si) priemonės – plakatai, žinynai, technologinės kortelės, skaidrės suteiks besimokantiems papildomos informacijos siekiant įgyti reikiamų kompetencijų, padės geriau suvokti ir įsiminti mokymo turinį.

2.1.3 poskyris. Teorinis ir praktinis mokymas(-is), jo svarba

Teorinio mokymo(-si) metu bus nagrinėjama moduliuose pateikta medžiaga – faktai, sąvokos, procesai, bendraujama ir bendradarbiaujama, skatinama kritiškai mąstyti, aiškiai žodžiu ir raštu reikšti mintis, pagrįsti savo nuomonę. Teorinis mokymas(-is) sudarys ne daugiau kaip 40 % „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ mokymo(-si) programos laiko. Priklausomai nuo profesinio pasirinkimo, jis truks nuo 803 iki 822 valandų.

Praktinio mokymo(-si) pagrindiniai tikslai: gebėti taikyti įgytas teorines žinias bei kūrybiškai atlikti praktines užduotis. Praktinis mokymas(-sis), jo užduotys, jų atlikimas sudarys ne mažiau kaip 60-70 % viso programoje numatyto mokymosi laiko. Priklausomai nuo profesinio pasirinkimo jis truks nuo 1563 iki 1582 valandų.

3 skyrius. Mokymasis ir profesinė karjera (profesinė/darbinė veikla)

Tikslas: supažindinti mokinius su nauja mokymosi aplinka, palengvinti mokinių adaptaciją joje, skatinti geriau pažinti save, išmokti mokytis, planuoti ir siekti karjeros akvakultūroje; gebėti orientuotis naujoje mokymosi aplinkoje, išsiugdyti gebėjimą pačiam planuoti savo išteklius, žinias pritaikyti sau ir mokymosi procesui bei sėkmingos darbo karjeros planavimui.

3.1 poskyris. Adaptacija naujoje mokymosi aplinkoje

Adaptacija yra prisitaikymo naujoje aplinkoje procesas.

Adaptaciją reikia suprasti kaip procesą, kurio metu siekiama įveikti prieštaras tarp mokinio ir naujos mokyklos bei mokymosi aplinkos.

Pagrindinis patarimas žmogui naujoje mokymosi vietoje skamba taip: „**Nebijok klausti!**“.

Dažnai naujokai neturi pakankamai informacijos, nežino mokymosi aplinkoje galiojančių taisyklių, geriausias būdas tiesiog **paklausti ir išsiaiškinti** nežinomus dalykus su dalyko mokytoju ar auklėtoju – kuratoriumi.

3.2 poskyris. Mokymosi laiko ir kitų išteklių planavimas

Šiame poskyryje sužinosime apie laiką, jo planavimą bei atliksime užduotis: viena jų – „*Ganto diagrama*“, kurios esmė – gyvenime pritaikyti vieną iš laiko planavimo būdų.

Užduotys bus atliekamos individualiai, jos gali būti vertinamos kaip objektyvus mokinio gebėjimo planuoti laiką pavyzdys. Kiekvienam tikslui pasiekti yra atskiri etapai, o etapui įveikti prireiks laiko (kaip paskirstyti laiką, kaip naudingai jį išnaudoti?), materialinių išteklių (kaip paskirstyti išteklius, koku principu, kam skirti pirmenybę?) ir žmogiškųjų išteklių (kas padės įgyvendinti, kas suteiks naudingų patarimų?).

3.3 poskyris. Savo asmeninių savybių ir gabumų suvokimas

Pasirinkę mokymąsi pagal „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programą, Jūs sužinosite savo asmenines savybes ir pagerinsite jų pažinimą bei nustatysite turimus neformaliu būdu ir (ar) savaiminiu būdu įgytus gebėjimus (gabumus) pagal pateiktą šių gebėjimų diagnostinį testą.

3.4 poskyris. Individuali vertybių skalė, jos samprata ir įtaka profesinei karjerai

Poskyriui keliamos užduotys: 1) gebėti sudaryti savo vertybių skalę; 2) suvokti bei vertinti, kaip Jūsų svarbiausios vertybės gali padėti dabartiniam pasirinkimui.

Vertybės – tai svarbiausi principai, kuriais vadovaujamės savo gyvenime. Jos tarytum programuoja visą žmogaus veiklą, lemia jo elgesį. Kaip jos žmoguje atsiranda? Vertybės nėra įgimtos. Žmogaus vertybių sistemą nulemia aplinka, kurioje žmogus auga. Vadinasi, jas galima formuoti, tačiau tai daryti galima tikrai žinant, pažįstant jas. Šiam tikslui skiriama užduotis – sudaryti savo vertybių skalę.

3.5 poskyris. Mokymosi stilius, jo suvokimas ir pritaikymas

Kiekvienas turime vyraujančią mokymosi stilių, todėl svarbu pažinti save ir pasirinkti tinkamą mokymosi stilių ir būdus.

Mokymosi stilius – tai pamėgtas galvojimo, informacijos apdorojimo ir supratimo būdas. Nustatyta, kad mokinių, kurie mokosi mėgstamu būdu, mokymosi rezultatai daug geresni, todėl naudinga atrasti savąjį mokymosi stilių.

Atlikę užduotis, pasirinksite sau patrauklų mokymosi (informacijos priėmimo bei tvarkymo) būdą.

Yra trys pagrindiniai mokymosi būdai: vizualinis (*tinka piešti su mokomąja medžiaga susijusius paveikslėlius, schemas, minčių žemėlapius, pabraukti svarbiausius dalykus*), audialinis (*geriausia mokytis skaitant garsiai ar pašnibždomis, nuolat klausantis įrašyto teksto, kam nors pasakojant apie tai, ką norima įsiminti*) ir kinestetinis (*mokantis reikia vaikščioti ar kitaip ritmingai judėti*).

3.6 poskyris. Mokymas(-sis) ir profesinės karjeros planavimas, karjeros galimybių samprata

Karjeros plano parengiamosios dalys: a) psichologinis portretas, sudarytas pagal savęs pažinimo svarbią informaciją, atlikus save pažinti skirtas užduotis, b) karjeros sprendimo priėmimas, tiksliau – keli priimtini karjeros pasirinkimo variantai: gebėjimas įvertinti savo gabumus, vertybes, interesus ir t.t. karjeros galimybių ribose.

Jūsų karjeros tikslai turi būti: • *Konkretūs* • *Pamatuojami* • *Realūs* • *Prasmingi* • *Apriboti laike*.

4 skyrius. Šiandieninis darbo pasaulis, jo ypatybės

Globalizacija – tai visuotinės tarpusavio priklausomybės plitimas, didėjimas ir greitėjimas. Globalizacija siejama su kultūra, t.y. su gyvenimo būdo požiūriu, vartojimo supanašėjimu tarp pasaulio gyventojų.

Vienas iš globalizacijos padarinių – migracija, t.y. žmonių judėjimas iš vienos šalies į kitą.

Darbo migracija – viena iš migracijos rūšių, kai žmonės migruoja į kitą šalį gyventi ir dirbti. Yra dvi migracijos galimybės: išvykti dirbti *nekvalifikuoto darbo* (taip sumenkinant savo turimas žinias ir prarandant gebėjimus) arba *išvykti dirbti ir tobulinti savo gebėjimus pasirinktoje karjeros srityje*.

5 skyrius. Sąvokų žodynelis

Įžuvinimas – žuvų suleidimas į vandens telkinį, tvenkinį ar baseiną.

Introdukcija – žuvų rūšių paplitimas už jų natūralaus arealo ribų arba jų perkėlimas į vietas, kuriose jos anksčiau negyveno.

Mokymo modulis – savarankiškas mokymo(si) vienetas, apibrėžtas tikslais, turiniu, mokymo ir mokymosi būdais bei įvertinimu.

Kvalifikacijos vienetas – kvalifikaciją sudarančių kompetencijų derinys, turintis paklausą darbo rinkoje.

Kvalifikacija – teisės aktų nustatyta tvarka pripažįstama asmens turimų kompetencijų arba profesinės patirties ir turimų kompetencijų, reikalingų tam tikrai veiklai, visuma (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas).

Bendroji kompetencija – tam tikrų žinių, mokėjimų ir įgūdžių, taip pat asmeninių savybių dariniai, būdingi ir pritaikomi ne kurioje nors vienoje, o daugelyje profesijų (Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas/R. Laužackas. Kaunas, 2005).

Kompetencija – (lot. *competere* – sutapti) – gebėjimas atlikti tam tikrą konkretų darbą. Kompetencija apima patirtį, įgūdžius ir žinias, dažnai – ir tam tikras asmenines savybes.
